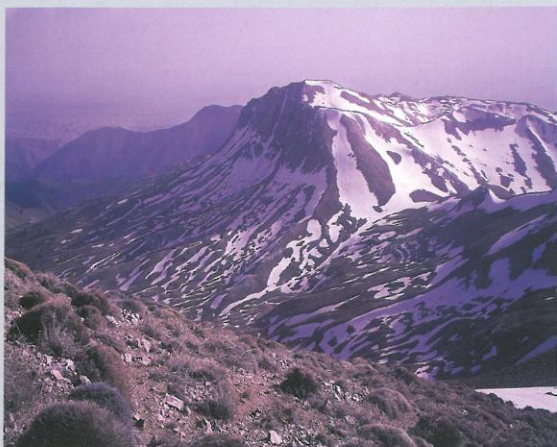
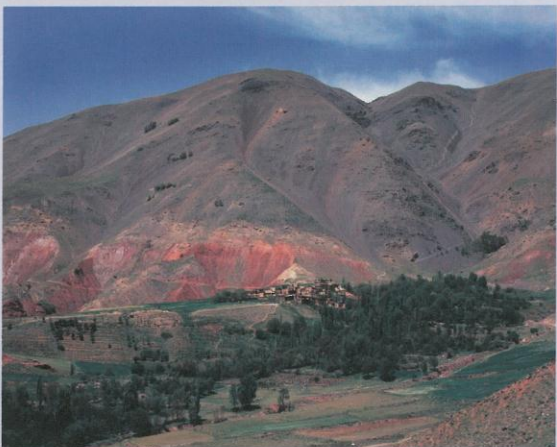

نماهایی از دامنه های رشته کوه بینالود در زمستان (برفریز، بوژان)

Binalud Footh in Buzhan & Barfriz

Barfriz Country-Side, Located North of Neyshabour

Climbing Activities in Neyshabour

نقشه راهنمای شهری و گردشگری نیشابور

راہنما

- 1 محوطه های باستان شناسی
- 2 آرامگاه امامزاده محروق
- 3 آرامگاه حکیم عمر خیام نیشابوری
- 4 آرامگاه شیخ عطار نیشابوری
- 5 آرامگاه استاد کمال الملک غفاری
- 6 آرامگاه فضل بن ساذان
- 7 آرامگاه ابوعثمان مغربی
- 8 مسجد جامع و تاریخی نیشابور
- 9 بازار سرپوشیده و تاریخی
- 10 کاروانسرای شاه عباسی نیشابور
- 11 بناهای تاریخی مهرآباد
- 12 آرامگاه بانو شعیطه

13

آرامگاه فضل بن شاذان
و مزار شهدا
آرامگاه خيام

محوطه شادریاخ

طرف کا شمار

راہ آہن

بده و تاریخی

8 مسجد جامع و تاریخی نیشابور

7 آرامگاه ابوعثمان مغربی

6 آرامگاه فضل بن شاذان

5 آرامگاه استاد کمال الملک غفاری

4 آرامگاه شیخ عطار نیشابوری

3 آرامگاه حکیم عمر خیام نیشابوری

2 آرامگاه امامزاده محروق

1 محوطه های باستان شناسی

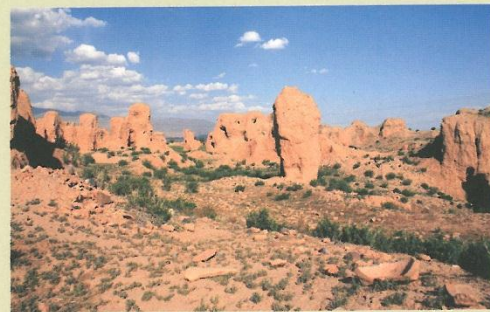
به طرف باغورود

بلوار کمر بندی ۷۶ متری امام رضا (ع)

طرف تھرازا

۱-۲- محوطه های باستان شناسی

این محوطه ها که موقعیت مقر شهر باستانی (قبل از اسلام) و نیشابور قدیم (قبل از حمله مغول) را شامل می شود، هم اکنون در جنوب و جنوب شرقی شهر واقع و یکی از گران بهاترین خاطرات و عبرت های تمدن و فرهنگ شکوهمند اسلامی - ایرانی را در خود نهفته دارد. در این منطقه، بازمانده های کهنه‌نژ (کهنه‌نژ) با قدمتی چند هزار ساله وجود دارد که یکی از چند کهنه‌نژ مورد توجه در ایران می باشد. در جنوب این منطقه، در قرون اولیه اسلامی، مسجد بزرگی وجود داشته که یکی از عجایب جهان اسلام به شمار می رفته است. عظمت این مسجد به گونه ای بوده که همزمان شصت هزار نماز گزار می توانسته اند به ادای فریضه بپردازند و نیز هزار ستون و بیش از یکصد خادم داشته است.

۳۴
138

بقایای شهر باستانی نیشابور کهنه‌نژ

آنچه از نیشابور باستانی برجای مانده، منطقه ای است در حاشیه جنوب شرقی شهر فعلی نیشابور به وسعت حدود شش کیلومتر مربع که از شمال به اتوبان کمربندی نیشابور- مشهد، از جنوب به روستای جوری و شاه آباد و از غرب به روستای ابراهیمی محدود می گردد. بر اساس تحقیقات باستان شناسی ریچارد بولیت در سال ۱۹۶۶، محدوده کهنه‌نژ به صورت تپه ای به ارتفاع ۱۲ متر و به وسعت ۳/۵ هکتار، دیوار و دروازه های حصار با ارتفاعی حدود ۳/۵ متر و به وسعت ۱۴/۱ هکتار به عنوان نیشابور قبل از اسلام و سه سده اول دوره اسلامی و ربض (حومه) و اماکن مهم آن به عنوان بخش گسترش یافته شهر طی سده سوم تا ششم هجری بوده است.

بشقاب منقوش. کهنه‌نژ
قرن ۳ و ۴ قمری

کاسه منقوش. کهنه‌نژ
قرن ۳ و ۴ قمری

تپه های برجای مانده از نیشابور کهن و تاریخی، اکنون به اسامی تپه تاکستان، آهنگران، تپه تربیاد (تورب آباد)، تپه سبز پوشان، تپه مدرسه، تپه آلب ارسلان، تپه بازار، تپه قنات و تپه شادباخ در سطح این منطقه وسیع پراکنده شده اند.

کاوش های باستان شناسی اخیر (فصل سوم در سال ۱۳۸۶) توسط هیئت های مشترک ایرانی و فرانسوی و به منظور بازنگری در نتایج کاوش های هیئت باستان شناسی موزه متروپولیتن نیویورک (طی سال های ۴۸-۱۹۳۷ میلادی) انجام شد. در آن زمان کارشناسان آمریکایی در گزارش خود کهنه‌نژ را یک سایت (محوطه) دوره اسلامی عنوان و معرفی کرده بودند و بر این اساس نیشابور عهد ساسانی باید -

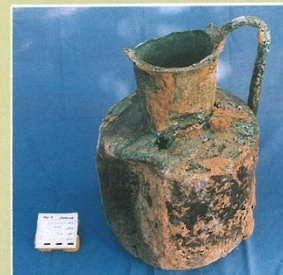
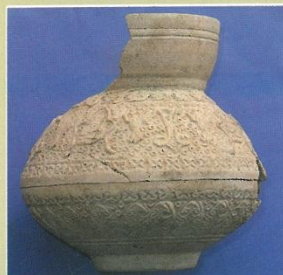
در شرق و جنوب کهنه‌نژ یاد شده (منطقه ملقباد و حیره، باغ های خيام و عطار) صدها تن از مشاهیر بزرگ مسلمان که هر یک در زمانه خود شخصیتی حرمت انگیز بوده اند، آرمیده اند. امام الحرمین جوینی (رئیس و مدرس دانشگاه نظامیه)، ابو حفص حداد، محمد بن اسلم طوسی (محدث و عارف بزرگ و جلودار امام رضا (ع) در حین ورود به نیشابور، ابو برزّه اسلمی (صحابه پیامبر)، ابو علی دقاق عارف بزرگ، ابن فثال، ابوالحسن عامری فیلسوف، مجدالدین بغدادی، ابوالحسن واحدی ادیب بزرگ، مسلم بن حجاج (صاحب صحیح مسلم)، امام احمد میدانی، ابن فورک و... از جمله این بزرگان هستند.

کچیری های تالار بار عام شادیباخ

▼ کارگاه شیشه گری و سیاهمال و نمونه هایی از اشیاء مکشوفه در شادیباخ
Some Samples of Excavated Articles in Shadyakh

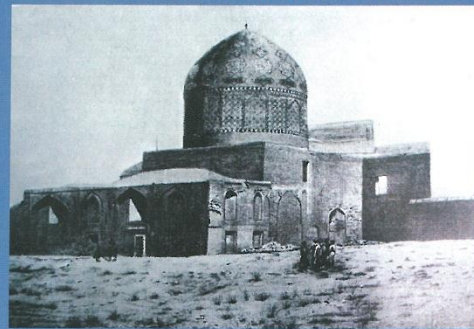
۳۷
135

۲-۲- آرامگاه امامزاده محمّد محروق

محمد بن محمد بن زید بن علی بن الحسین مشهور به امامزاده محمد محروق از نوادگان امام سجاد (ع) است که به سال ۲۰۰ هجری قمری علیه خلافت مأمون عباسی قیام نمود لیکن در جنگ شکست خورده به شوش عزیمت نمود و به دست هرثمه بن اعین اسیر گردید. هرثمه ایشان را به دستور حسن بن فضل به نزد مأمون فرستاد، در نیشابور به دستور محرمانه مأمون، محافظش امامزاده را به شهادت رسانید و مانند جدش زید او را سوزانیده و جسد نیمه سوخته اش را در گورستان طلاگرد (تلاگرد) نیشابور به خاک سپردند.

Imamzadegan Tomb in the Early Present Century

آرامگاه امامزادگان در اوایل قرن حاضر

این آرامگاه اکنون در قسمت جنوبی باغ خیام در ۴ کیلومتری جنوب شرقی شهر واقع شده است. حاکم نیشابوری در کتاب تاریخ نیشابور از حضور حضرت علی بن موسی الرضا (ع) در آرامگاه امامزاده محروق به هنگام عبور از شهر یاد نموده است و به همین مناسبت تخته سنگی منسوب به اثر جای پای امام نیز همانند قدمگاه رضوی در آرامگاه موجود می باشد. در این آرامگاه مدفن امامزاده ابراهیم از فرزندان بلافضل امام موسی بن جعفر (ع) (گنبد کوچکتر) نیز وجود دارد. زیارت امام هشتم (ع) و حضور شیعیان و دلبستگی آنان به اهل بیت (ع) در منطقه خراسان، وجود آرامگاه یا بنایی در خور مقام

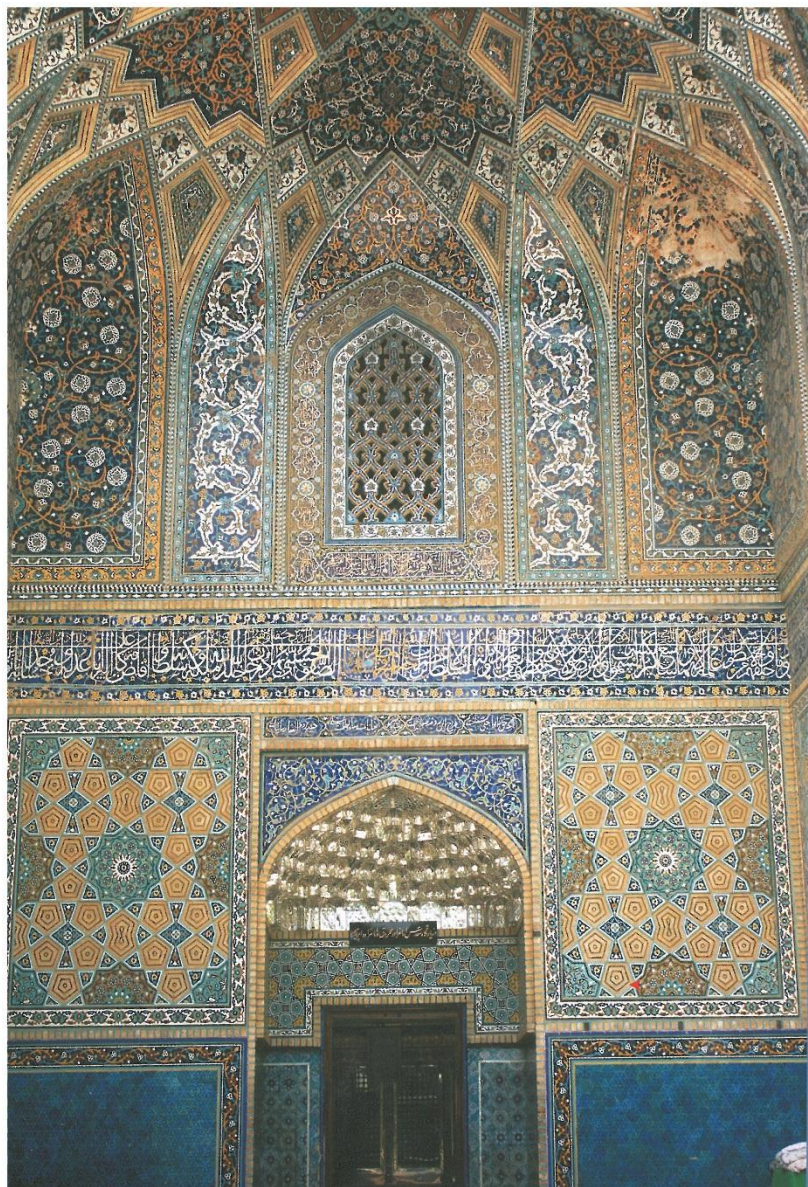
امامزادگان را تأیید می نمایند، لیکن تاریخ بنایی را که به صورت قبه ای بوده به زمان سلجوقیان نسبت داده اند. این بنا به دلیل وقوع جنگها و زلزله های مکرر بارها نیمه ویران و سپس تعمیر و بازسازی شده است. تعمیر اساسی آرامگاه در زمان حکومت شاه طهماسب و پس از آن در عصر شاه سلطان حسین صفوی به سال ۱۱۱۹ قمری عملی گردیده است. سلاطین قاجار نیز به آرامگاه توجه نموده، لیکن گنبد بلند فیروزه ای، تزئینات کاشی ایوان ورودی و رسیدگی به کتیبه های خطی معقلی بر رویه خارجی دیوار که از دلنوازترین جلوه های هنر کاشیکاری ایران است، به همت سازمان حفاظت از آثار باستانی طراحی و

منقوش شده است. بنای کنونی، مجموعه معماری است با پلان مستطیل، شامل یک ایوان بلند ورودی در شمال، فضای مربعی شکل مدفن امامزاده محروق در مرکز و یک فضای چهارایوانی با ارتفاع گنبد کوچکتر در مجاورت غربی فضای فوق الذکر که مدفن امامزاده ابراهیم می باشد.

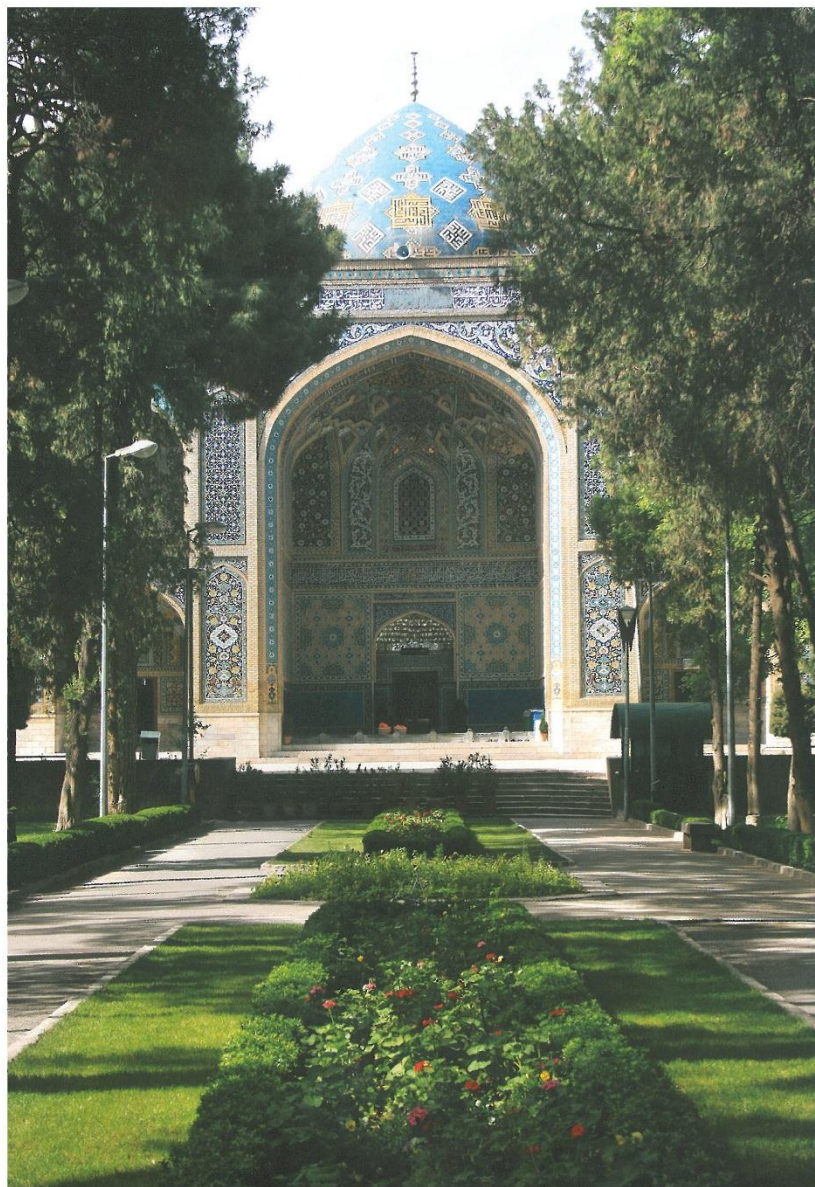
کتیبه کاشی معرق و صندوق منبت کاری شده و درب ورودی حرم از زمان طهماسب اول صفوی در قرن دهم و سنگی از دوران سلطان حسین صفوی در بنا نصب شده است و کاشی های ازاره آن نیز از زمان نادرشاه افشار مورخ به سال ۱۱۴۵ قمری می باشد. بانی این آرامگاه، امیر کمال الدین شاه میرحسین است. کتیبه منظومی از زمان سلطان حسین صفوی در سمت راست ایوان بر روی قطعه سنگی نقر شده که می رساند در اواخر دوره صفوی محمدخان نامی در نیشابور به بنای مسجد و مصلی اقدام نموده است. البته به روایتی دیگر در زمان حکمرانی سلطان حسین بایقرا آخرین امیر تیموری، امیرعلی شیر نوایی که مقبره عطار را ساخته، مقبره ای هم برای امامزاده بنا کرده است.

۴۲
130

کتیبه سنگی تعمیر اساسی بنا در سال ۱۱۱۹ قمری

The Stone Inscription of
the Construction Repair in 1707

ورودی آرامگاه امامزاده محروق

از جانب آرامگاه خیام

A View of
Imamzadeh Mahroogh
Holy shrine From
Khayyam's Garden

۳-۲- آرامگاه حکیم نیشابور

هنگامی که نظامی عروضی در سال ۵۰۶ قمری با خیام که در آن زمان دانشمندی بلند آوازه بود در بازار بلخ دیدار کرد در اثنای سخن، خیام به نظامی گفت: گور من در موضعی باشد که هر بهار شمال بر من گل افشان می کند. نظامی عروضی این سخن را شگون گرفت و در سال ۵۳۰ قمری که گذر او به نیشابور، شهر خیام افتاد چنان که خود نوشته است ۱۴ سال بود که آن بزرگ روی در نقاب خاک کشیده بود. او را بر من حق استادی بود آدینه ای به زیارت او رفتم و یکی را با خود ببردم که خاک را به من نماید. مرا به گورستانی آورد در پایین دیوار باغی، خاک او دیدم نهاده و درختان امرو و زرآلو سر از آن بیرون کرده و چندان برگ و شکوفه بر خاک او ریخته بود که خاک او در زیر گل پنهان شده بود. مرا یاد آمد آن حکایت که به شهر بلخ از او شنیده بودم، گریه بر من افتاد.

پس از فتنه مغول که نیشابور آبادان، ویران و با خاک یکسان شد، به واسطه رویداد چندین زلزله ویرانگر که بازمانده مقابر بسیاری از مشاهیر نیشابور را از میان برد و مهمتر از همه تحولات دامنه داری که بر اثر وقایع ممتد تاریخی در فاصله بین حمله مغول تا استقرار حکومت

نقاشی آرامگاه خیام بر جوار امامزاده محروق؛ سیمپسون - ۱۸۸۴ میلادی

۴۶
126

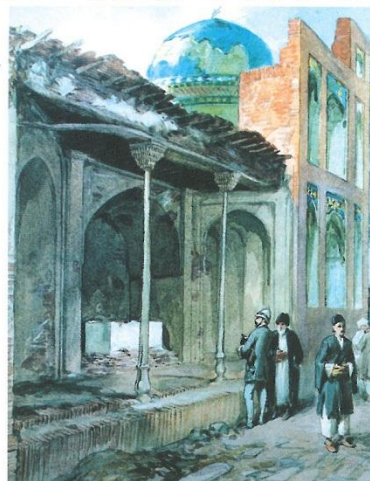
صفوی در کلیه شئون فکری، مذهبی و اجتماعی جامعه پدید آمد، مزار خیام در گوشه ای از نیشابور از یادها رفت و شادی به علت مجاورت با بقعه امامزاده محمد محروق بود که در آن مدت نشان و آثار مزار او به کلی محو و نابود شد.

به شهادت آثار محققان و ایرانگردان خارجی به ویژه نوشته های جکسن، سرپرستی سایکس و سرهنگ ییت که به مناسبت آشنایی با خیام از طریق ترجمه رباعیاتش توسط فیتز جرالده، در گذر از نیشابور به زیارت او می شتافتند، همگی و از جمله سیمپسون به محقر بودن آرامگاه و عدم توجه حکام کشوری و محلی به آن اشاره نموده اند.

در دوره قاجار فقط تنی چند از مردم نیشابور جایگاه مزار خیام را می شناختند و آنها هم به خاطر برداشت های متفاوت شخصی از عقاید و افکار فلسفی حکیم، او را چندان محل اعتنا نمی دانستند و از توجه وافر خارجیان به مزار خیام به شگفت می آمدند. به هر تقدیر، پس از آن که خیام حیثیت و مقام علمی و معنوی خود را در میهن خویش بازیافت، از جمله نخستین اقدامات و کوشش هایی که در بزرگداشت از او به عمل آمد ساختن آرامگاهی بر مزار او بود. در سال ۱۳۱۳ قمری، به هنگام برگزاری مراسم بزرگداشت فردوسی، پیرامون تربت خیام نیز یک صفا سنگی احداث و بر روی قبر به نشانه یادبود ستونی از سنگ برافراشته شد.

The First Monument of Khayyam's Tomb
Located in Khayyam Square

The Painting of Khayyam's Tomb
by Simpson - 1884

۴-۲- آرامگاه شیخ عطار نیشابوری

نخستین بنای آرامگاه شیخ فرید الدین عطار نیشابوری، عارف و شاعر بزرگ قرن های ششم و هفتم هجری (تولد ۵۴۰ ق) که به روایتی در یورش وحشیانه مغولان به شهادت رسید (۶۱۸ ق) توسط قاضی القضاات یحیی بن صاعد ساخته شد. آن بنای مختصر در عهد تیموری رو به ویرانی نهاد تا این که امیر نظام الدین معروف به امیر علی شیر نوایی (ندیم و مشاور سلطان حسین بایقرا، آخرین امیر تیموری) به سال ۸۹۱ قمری عمارتی دلگشا بر آرامگاه عطار بنا کرد. این عمارت نیز در اواخر قاجاریه رو به ویرانی نهاد اما در سال ۱۳۲۷ قمری از طرف شاهزاده سلطان حسین میرزا نیرالدوله حاکم وقت خراسان بنای مذکور تعمیر و محوطه ویژه ای در اطراف بقعه احداث گردید و سرانجام به سال ۱۳۴۱ شمسی انجمن آثار ملی، آرامگاه را بازسازی و اقدام به کاشیکاری و تزئینات آن نمود. باغ و آرامگاه عطار که بنای آرامگاه استاد کمال الملک غفاری نیز در آن واقع شده، در ۵ کیلومتری جنوب شرقی شهر نیشابور قرار دارد.

۵۲
120

9-5- Faridoddin Attar Neyshabouri's Tomb

Sheikh Attar Neyshabouri is one of the most famous poets and one of the three most important mystic poets in Iran. Unlike Khayyam's fame out of Iran, Attar's fame has been more outstanding inside the country. It is asserted that he was born in 1145 A.D. and on the basis of an account, he died in 1220 A.D. during Mongols' invasion to Iran. No reliable information about the exact date of the first construction on Attar's tomb is available, but due to the chief of the judge's efforts, Yahy Ibne Sa'ed a construction was made at the time of Taymuri and then destroyed. A scenic construction was made by Amir Alishir Navaee during Sultan Hossein Bayaghra's period in 1485 A.D. This construction was getting destroyed when Sultan Hossein Nayyeroddoleh, the ruler of Khorassan at that time, reconstructed it in 1948 A.D. Fortunately a beautiful yard and a garden were built around the tomb by the National Works Association which is now a drawcard for thousands of native and foreign tourists. The construction of the tomb not only includes a gem inside but introduces a specific Islamic architecture This tomb is now located at 5 kilometers south east of Neyshabour and encloses Kamalalmolk's tomb one of the most famous contemporary Iranian painters.

۵-۲- آرامگاه استاد کمال الملک غفاری

محمد غفاری، معروف به استاد کمال الملک، از مفاخر هنر نقاشی ایران در دوره معاصر (متولد ۱۲۶۴ قمری در قریه کله کاشان، متوفی ۱۳۵۹ قمری در نیشابور) است که بنای آرامگاه وی در جوار آرامگاه عطار نیشابوری واقع شده است. بنای فعلی مقبره استاد کمال الملک در سال ۱۳۳۸ شمسی به سفارش انجمن آثار ملی و توسط مهندس هوشنگ سیحون طراحی و توسط شرکت کا.ژ.ت احداث گردید.

جنس بنا از بتون مسلح، مساحت زیر بنای آن ۲۸ متر مربع و دارای ۶ ایوانچه مقعر بوده و داخل فرورفتگی ایوانچه ها با کاشی معرق نفیس به رنگ لاجوردی، سفید، فیروزه ای و . . زینت یافته است. نقش برجسته نیم تنه سنگی کمال الملک نیز توسط استاد ابوالحسن صدیقی (از شاگردان استاد) ساخته و در بالای سنگ مزارش نصب شده است.

8-5- Kamalalmolk Ghaffari's Tomb

Muhammad Ghaffari (Kashan 1847 - Neyshabour , 1940 A.D.) known as Kamalalmolk the master is one of the contemporary dignitaries in the painting art of Iran whose tomb is located next to Attar Neyshabouri's tomb. The present construction of the tomb was designed by an architect called Hushang Seyhoon and built by K.J.T company. The construction of the tomb is made up of armed cement, with an area of 28 sq meters.

It includes 6 small porches inside which is decorated by valuable colorful sudorific ceramics. A contour statue of Kamalalmolk's upper body has been made and installed on his tomb stone by one of his students called Master Abulhassan Seddighi.

۶-۲- آرامگاه فضل بن شاذان

ابومحمد، فضل بن شاذان بن خلیل ازدی، از متکلمین طراز اول شیعه در اواسط قرن سوم هجری (متوفی سال ۲۶۰ هـ. ق) است که در نیشابور به تحصیل پرداخت و برای تکمیل آن به عراق و حجاز سفر نمود. از حدود ۱۸۰ تألیف وی تنها ۴۸ مورد آنها مشخص شده است. تألیفاتی نظیر: اثبات الرجعة، حدوث العالم، مسائل البلدان، الاعراض والجواهر، الايضاح فی الرد علی سائر الفرق، الاستطاعة، اربع مسائل فی الامة و. . از آثار فضل است. به روایتی فضل یار و مصاحب چهار امام معصوم یعنی امام رضا (ع)، امام محمد تقی (ع)، امام علی النقی (ع) و امام حسن عسکری (ع) بوده است. وجود سنگ مزار با تاریخ حک شده ۲۶۰ هـ. ق در آرامگاهش نشان از اهمیت و جایگاه آرامگاه وی از زمان فوتش بوده، لیکن از تاریخ اولین بنای ساخته شده بر مزار این عالم بزرگ، اطلاع دقیقی در دست نیست. آرامگاه امروزی فضل در ۶ کیلومتری جنوب شرقی شهر و در جوار تربت پاک شهیدان و آرامگاه ابدی نیشابوریان واقع شده است. کاشی کاری و تزئینات نمای بیرونی و داخلی آرامگاه فضل به همت خیرین منطقه و در سال ۱۳۴۵ بنیاد گردیده است.

۵۶
۱۱۶

7-5- Fazl Ibne Shazan's Tomb

Abu Muhammad Fazl Ibne Shazane Azdi, one of the most prominent Shiatis speakers in the middle of the third Hejri century, died in 873 A.D. He passed his schooling during the golden age of Neyshabour and moved to Iraq and Hejaz to complete it. He had 180 comilations, 45 of which have been recognized till now. Among his compilations, one can refer to: Esbatorraj'a, Hodus Alalam, Masa'el Alboldan, Ale'raze Valjavaheer, and Aleezah. According to some account, Fazl Yar and Masahebe Shahar Imam was about Imam Reza, Imam Muhammad Taghi, Imam Alian Naghi and Imam Hassan Asgari. The presence of atomb stone with an inscribed date of 873 A.D. is suggestive of the significance and position of his tomb; however, there's no reliable evidence about the exact date of the first construction on his tomb. His present tomb is located 6 km south east of Neyshabour near other martyrs of Neyshabour and other dead of Neyshabour.

6-5- Sheikh Maghrebi and Heiri's Tombs

Abu Osman Saeed Ibne Salam Maghrebi, one of Sufie's Sheikh, died in 983 A.D. in Neyshabour known as Sheikh Haram, Tavoosolharam and Joneide Sani, whose hometown is said to be Ghirvan in Marakesh. Just next to his tomb is located Abu Osman Heiri's tomb who was one of the greatest Tasavvof Sheikhs and also one of the 3rd century A.H. scholars who died in 910 A.D. (298 A.H.). Maghrebi's tomb plan is four- proch shaped the age of which is attributed to the second dynasty of Pahlavi, about 60 years ago.

This tomb is located 4 km south east of Neyshabour at the side of a boulevard running to Khayyam's tomb.

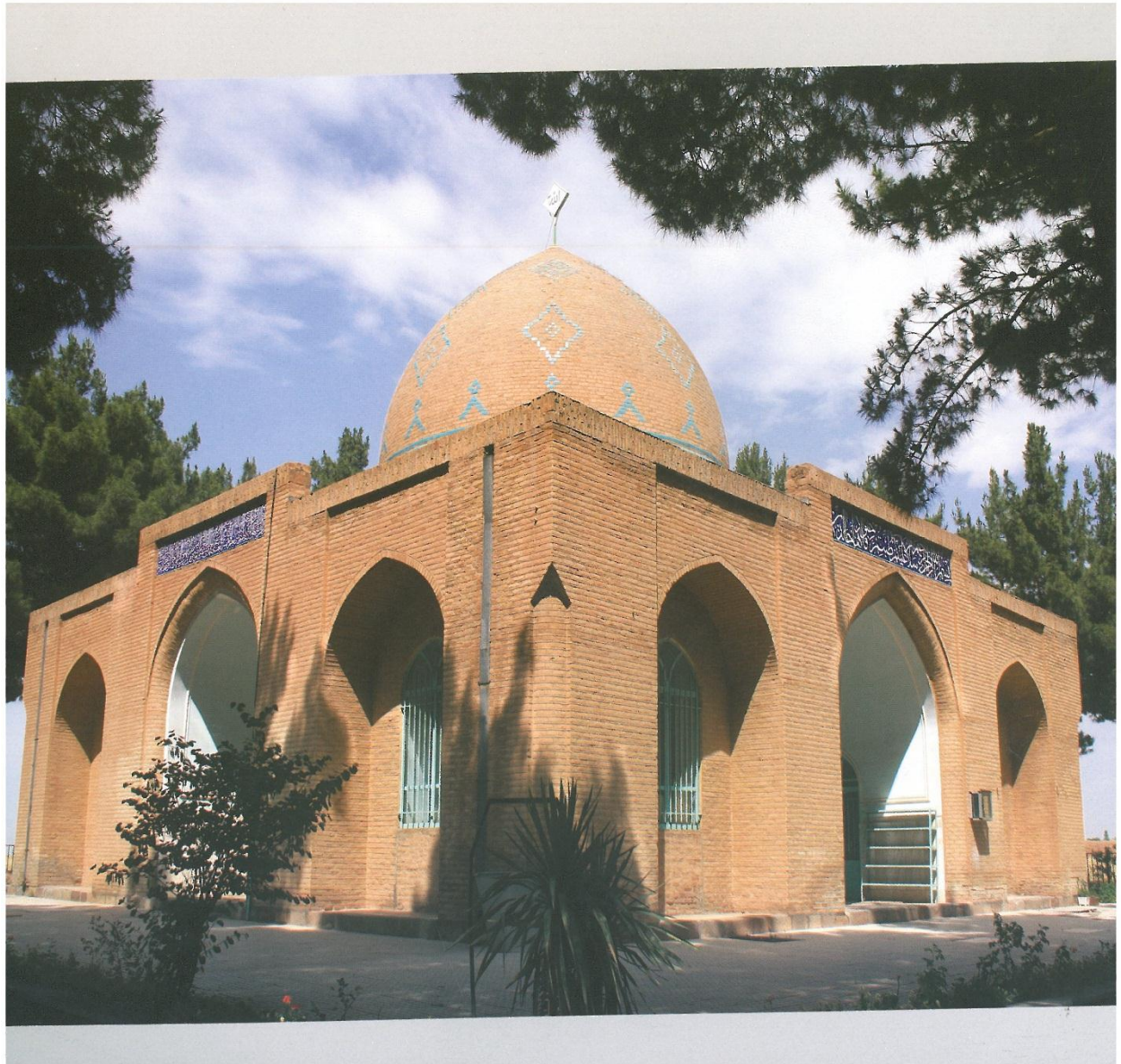
۷-۲- آرامگاه ابو عثمان مغربی

ابو عثمان سعید بن سلام مغربی از مشایخ صوفیه، متوفی به سال ۳۷۳ قمری در نیشابور است که در زمان حیاتش به مکتب جنید وابسته بوده و با عناوین شیخ حرم، طاووس الحرم و جنید ثانی شهرت داشته است. محل تولد مغربی را شهر قیروان مراکش (مغرب) ذکر نموده اند. شیخ مغربی از محضر اساتیدی چون حبیب مغربی و ابو عمر زجاجی سود برده و شاگرد ابوالحسن صانع دینوری بوده است.

آرامگاه مغربی از نوع چهار ایوانی و پلان آن به شکل چلیپایی بوده که در طرفین هر ایوان در هر کدام از اضلاع دو ایوانچه به قرینه ساخته شده است. گنبد بنا نیز از نوع دو پوسته ای است که روی پوشش بیرونی آن کاشی های تک رنگ فیروزه ای کار شده است. قدمت بنای آرامگاه را به دوره پهلوی دوم نسبت می دهند. این آرامگاه در ۴ کیلومتری جنوب شرقی شهر در حاشیه غربی بلوار منتهی به آرامگاه خیام واقع شده است.

در جوار آرامگاه مغربی، آرامگاه ابو عثمان حیری (رازی) از مشایخ بزرگ تصوف و فقهای قرن سوم هجری متوفی به سال ۲۹۸ هجری قمری نیز واقع شده است.

۸-۲- مسجد جامع و تاریخی نیشابور

پایه های شبستان ها، سقف آنها (ضریبی آجری) و روکار پایه های دو ایوان شمالی و جنوبی از موقع بنا تا کنون به همان وضع نمای قدیمی باقی مانده و تصرفی در آنها نشده است. مساحت کل مسجد جامع به اضافه ۴۴ متر مربع جلو آمده جنوب آن ۷۳۲۱ متر مربع، فضای صحن آن ۲۷۲۶ متر مربع، مساحت زیر بنا ۴۵۹۵ متر مربع، عرض مسجد ۷۷ متر، طول آن ۹۵ متر، درازای ایوان شمالی ۱۳ متر و ارتفاع ایوان جنوبی حدود ۲۰ متر می باشد.

The Stone Inscription Containing the Date and the Builder's Name

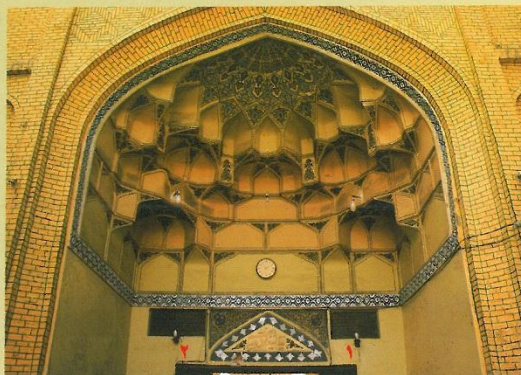
مسجد جامع نیشابور قدیمی ترین اثر از آثار تاریخی شهری است که پس از زلزله سال ۸۰۸ قمری و در موقعیت کنونی شهر فعلی ساخته شده است. این مسجد با شکوه و تاریخی به همت پهلوان علی کرخی فرزند بایزید به سال ۸۹۹ قمری و مقارن حکمروایی سلطان حسین بایقرا، آخرین حکمران تیموری احداث شده است. مسجد جامع امروزه در حاشیه جنوبی خیابان امام خمینی و در بافت مرکزی شهر واقع شده است. مدفن بانی مسجد، شبستان هایی در چهار طرف، دو ایوان در شمال و جنوب، درب اصلی ورود و خروج در شمال و جنوب و درب هایی در شرق و غرب، حوض آبی در وسط فضای مسجد و چندین سنگ نبشته و یا لوح سنگی تاریخی در این بنا موجود می باشد.

بر دیوار شرقی ایوان جنوبی، بر روی یک لوح سنگی تاریخ بنا و واقف آن در غالب اشعاری به خط میانه نسخ ثلث، حجاری شده است. از لحاظ وضع بنا، روکار نمای شبستان ها به طرف فضای مسجد در تغییرات مکرری که در آن انجام شده به کلی نوسازی گردیده است.

The View of Entrance Porch of Great Mosque and Two Stone Inscriptions Belonging to Safavi Dynasty

5.5- The Great Historical Mosque

This mosque is the most ancient construction having been built after the city relocated to the present position. A great earthquake in 1405 A.D. destroyed the city completely and a new city including the present one was constructed in the Northwest.

The mosque was set up by Ali Karkhi the hero, in 1493, contemporary with the kingdom of Sultan Hossein Bayaghra the last Taymouri ruler. The builder's name was inscribed on a piece of stone in the eastern part of the south altar, visible on the Shabestan pillar.

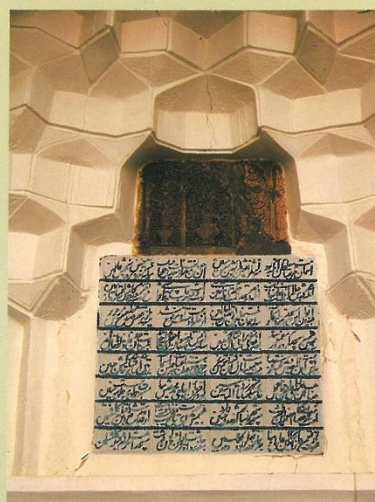
In spite of repetitive reconstructions and repairs, the mosque has preserved its original form and archaeology typical to ancient times. The mosque has four gates on four sides. Just for commemorations, some celebrities installed tablets, and stone inscriptions in the construction of the mosque including two on the northern gate, showing words of command by Shah Abbas Safavi. One of them includes a tax exemption for business people at the time of the ruler's passing through the city, and the other one prevents the ruler family and relative from plundering people's properties. There is also an inscription made by Abbas Gholi Khan Nami just over the altar of the southern porch which accounts for a repair in 1714 in the period of Sultan Hossein Safavi.

بر روی پایه های جانب راست و چپ درب ورودی شمالی، دو قطعه سنگ نبشته در قرون بعد از بنا نصب گردیده است.

در سنگ طرف راست به مفاد یک فرمان حکومتی از شاه عباس صفوی در سال ۱۰۲۱ قمری اشاره شده که در مفاد آن موقع عبور شاه از نیشابور، مالیات کسبه شهر بخشیده شده است در سنگ نبشته طرف چپ نیز به حکم دیگری از شاه عباس صفوی اشاره شده که براساس آن از تاریخ رمضان سال ۱۰۲۱ قمری هیچ یک از وابستگان حکومتی، حق تصرف در اموال مردم و یا نزول در خانه ایشان را نخواهد داشت.

بر فراز محراب ایوان جنوبی آیاتی از قرآن کریم به خط ثلث برجسته قرن نهم، بر روی دو قطعه سنگ، حجاری شده است. پایین تر از این دو قطعه سنگ در بالای محراب ایوان جنوبی، ۱۶ بیت از شعری با خط نستعلیق متوسط بر روی سنگ، در چهار مصرع هم ردیف نوشته شده که حاکی از تعمیر مسجد به وسیله عباسقلی خان نامی می باشد. تاریخ تعمیر با احتساب حروف ابجد مصرع آخر در سال ۱۱۲۶ ق در زمان سلطان حسین صفوی است.

۶۲
110

۹-۲- بازار سرپوشیده تاریخی نیشابور

4-5- Neyshabour Historical Roofed Bazaar

This bazaar is located in the central context of the town near Enghelab cross, and dates back to Safavid Dynasty. It is one of the most unique ones in Khorasan which used to be 300 to 400 meters long till the beginning of the present century. The entrances to the bazaar used to be Khayyam square (Darvazeh Mashhad) on one end and Ferdosi square (Darvazeh Iraq) on the other end. But the main entrance to this bazaar today is from Imam street with an area of 800 meters, about 200 meters long, 5.5 meters wide. The height of the porch is about 4 meters and there are still some monuments of Karvansary, Sara, Timcheh and Bath inside it.

As for the construction, the walls and porch poles are made of bricks and the ceiling is barrel- arch. The outer shape of the bazaar has been remodeled and reconstructed several times, the last of which was done on the basis of efforts by tradesmen and Neyshabour Cultural Heritage Organization in 1994.

Just opposite the entrance of the bazaar, at the entrance of New Bazaar the gold sellers' bazaar, there is an ancient water reservoir (ABANBAR) as old as the bazaar itself, dating back to Safavid Dynasty, which had probably been used as a major water source for the city. As far as the style and the architectural shape is concerned, this water reservoir are something unique in its sort.

این بازار در بافت مرکزی شهر، نزدیک به چهار راه انقلاب واقع شده و قدمت آن به دوره صفوی می‌رسد. بازار سرپوشیده نیشابور یکی از منحصر به فرد ترین بازارهای تاریخی خراسان بزرگ است که تا حدود اوایل قرن حاضر، حدود ۳۰۰ تا ۴۰۰ متر طول داشت. در گذشته یکی از ورودی های این بازار، میدان خیام فعلی (دروازه مشهد) و دیگری میدان فردوسی (دروازه عراق) بود، اما امروزه این بازار دارای یک ورودی اصلی از خیابان امام خمینی ره است که حدود ۲۰۰ متر طول، ۵/۵ متر عرض و ۸۰۰ متر مربع زیربنا دارد. ارتفاع ایوان ها حدود ۴ متر است و در داخل بنا هنوز آثاری از وجود کاروانسرا، سرا، تیمچه و حمام به چشم می‌خورد. از نظر وضع بنا، دیوارها و پایه های ایوان ها از آجر و خشت قالبی و سقف آن ضربی آجری است. روکار نمای بازار بارها بازسازی و مرمت شده که آخرین بار به همت کسبه و سازمان میراث فرهنگی شهرستان کار مرمت آن در سال ۱۳۷۷ اجرایی گردید.

The Entrance View and the Interior of Water Reservoir from Safavi Dynasty

۱۰-۳- کاروانسرای شاه عباسی نیشابور

با توجه به اهمیت سیاسی و اقتصادی نیشابور در نواحی شرقی ایران و استقرار در مسیر جاده ابریشم، کاروانسراهایی از دوران هخامنشی و ساسانی در این منطقه ساخته شده اند که به دلیل حوادث ویرانگر نشان کمی از آنها باقی است و با توجه به ساخت کاروانسراها در دوره صفویه، در نیشابور نیز چند کاروانسرا از این دوران باقی مانده که برخی از آنها با گذشت زمان نیمه ویران رها شده اند و برخی نظیر کاروانسرای (رباط) شاه عباسی به سبب قرار گرفتن در بافت شهری (میدان خیام)، و به دلیل مرمت و رسیدگی، سالم و با برجایمانده است.

رباط شاه عباسی نیشابور از جمله رباط های چهار ایوانی است که تا پیش از شروع قرن حاضر در خارج از دروازه (مشهد) و برج و باروی شهر قرار داشت و محل اطراق موقت کاروانیان، رهگذران و بازرگانان بود اما با برداشته شدن باروی شهر به بافت شهری نیشابور افزوده گردید. این رباط طی دوره های مختلف دارای کاربری های متفاوت شد، در دوره قاجار به عنوان یتیم خانه، در دوره پهلوی اول، ژاندارمری و بعد از انقلاب نیز به عنوان انبار مورد استفاده قرار گرفت و بارها مرمت و بازسازی گردید تا این که در سال ۱۳۶۷ به سازمان میراث فرهنگی وقت واگذار و از آن زمان به بعد به عنوان اثر تاریخی مورد توجه واقع شد. در سال ۱۳۷۴، همزمان با برپایی کنگره بزرگداشت عطار نیشابوری تحت عنوان مجموعه فرهنگی و گنجینه (موزه)، افتتاح و شروع به فعالیت نمود.

The Entrance of Shah Abbasi Karvansary,
Located on Imam Street

بنای این اثر را به دوره شاه عباس صفوی نسبت داده اند که دارای یک حیاط مرکزی است و تعداد ۲۴ حجره (غرفه) در پیرامون آن قرار دارد. دیوارها، ایوان ها و سقف غرفه ها از آجر، به صورت ضریبی و با ملات گچ و ماسه و سنگ لاشه (درپی بنا) ساخته شده و روکار آنها نیز مرمت شده است. در پشت حجره ها اسطبل هایی قرار دارد که در گذشته محل نگهداری احشام و چهارپایان بوده و سکوهایی نیز جهت قراردادن بار و بنه مسافرین وجود دارد. مساحت بنا ۴۷۶۰ مترمربع با پلان مربع شکل و به ابعاد: ۶۹ در ۶۹ متر می باشد.

موزه مردم شناسی، موزه حیات وحش، کارگاه سفال،
لعباب و سرامیک، معرق کاشی، معرق و مشبک چوب،
غریال سازی، گیوه بافی، نگارگری روی سفال، عکاسخانه و
سفرخانه سنتی، بافت تابلو فرش، قلمزنی و کارگاه های
فیروزه تراشی و... از مشاغل با ارزش دستی و سنتی این
مجموعه فرهنگی است.

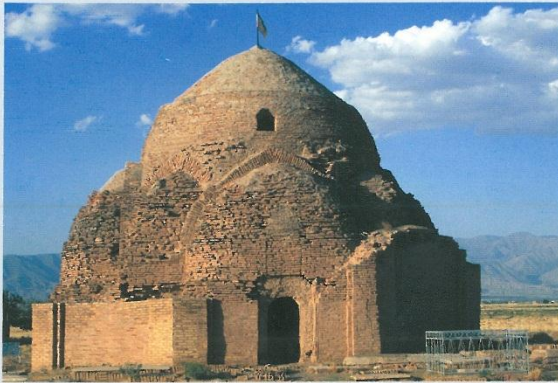

۶۸
101

Anthropology Museum, Pottery Workshop,
Miniature Designing and Sampling of Ancient
Pottery, Etching, Ceramics xylography, Grating
on Wood, Tile Painting, Turquoise Grinding,
Carpet Weaving, etc.
all Located in Shah Abbasi Karvansary

۱۱-۲- بنای تاریخی آجری مهرباد (شاه میر)

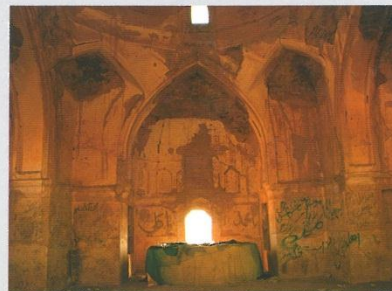

2-5- Historical Construction of Mehrabad (Shah Mir)

Two brick historical constructions are situated 4 km south of Neyshabour, at the side of Kashmar road, near a small cemetery. The larger construction is designed with an octagonal plan on the basis of brick layers, whose size of bricks and the decoration of the dome circle is one of the greatest masterpieces of Iran because no mortar has been used for pointing (BANDKESHI) and the construction of the plan. Furthermore, you can find a cross-shaped hall within the construction which is assumed to be a private tomb for the sake of which the whole construction was built. Due to an underground cellar, you can hear some legends and tales narrated by people the truth of which is doubtful. On the basis of its architectural style and the materials used, this construction is one of the most valuable works dating back to Saljuqi Dynasty 12th century. The smaller construction is located 15 meters northwards with the same octagonal plan with a four-arch shape the entrances of which are narrow and high. Due to remodeling you can't find any sight of surface construction now. This construction lacks any cellar and dates back to Ilkhani period in the 14th century. Like the previous construction, this one also lacks any special interior decorations. The outer shape was getting ruined due to erosion and passage of time, but now remodeled.

در فاصله حدود ۴ کیلومتری جنوب شهر نیشابور، در حاشیه شرقی جاده کاشمر، در کنار گورستانی محقر دو بنای آجری تاریخی واقع شده که بنای بزرگتر با پلان هشت ضلعی، بر اساس نحوه آجرچینی، ابعاد آجرها و تزئین دایره گنبد آن یکی از شاهکارهای معماری ایران زمین است چرا که جهت بند کشی و اجرای پلان در بنا، ملاطی استفاده نشده (یا به مقدار اندک بوده) و در داخل و کف آن، سردابه ای (راهروی زیر زمینی) با شکل صلیب وجود داشته که گمان می رود مقبره شخصی بوده که بنا به خاطر آن ساخته شده است. به دلیل وجود این سردابه داستان ها و افسانه هایی در نزد مردم محلی نقل می شود که صحت آنها مورد تردید است. با توجه به نوع معماری و جنس مصالح، بنا یکی از آثار با ارزش دوره سلجوقی از قرن ۸ هجری است.

در فاصله ۱۵ متری شمال بنای مذکور، بنای آجری کوچکتری با همان پلان هشت ضلعی وجود دارد که با حالت چهار طاقی ساخته شده و ورودی های آن کم عرض و رفیع می باشند و اکنون پس از مرمت، از رو کار بنا اثری باقی نمانده است. این بنا فاقد سردابه بوده و قدمت آن به دوره ایلخانی در قرن هشتم هجری می رسد، این بنا نیز نظیر بنای قبلی دارای تزئینات خاصی در داخل نیست و نمای خارجی آن به دلیل اثرات فرسایش و گذشت زمان، در حال تخریب بوده که مرمت شده است.

The Interior View of the larger construction

Lady Shatite Tomb, a Respectable and Pious Lady, Located in the Western Part of Neyshabour

لازم به ذکر است که در فاصله حدود ۷۰ متری شمال آرامگاه بانو شطیبه، آرامگاه یکی دیگر از زنان فاضل و رستگار نیشابور به نام بانو پسندیده واقع شده است. در سفر تاریخی حضرت امام رضا (ع) به جانب مرو، زمانی که حضرت به نیشابور وارد شدند سعادت میزبانی توقف کوتاه آن امام همام، نصیب بانویی شد که از آن پس به جهت آن انتخاب، به بانو پسندیده یا پسند معروف گردید. آرامگاه این بانو، در بنایی چهار گوش، مسقف و کوچک واقع و بارگاه، گنبد و یا تزئینات خاصی در آن وجود ندارد.

بانو شطیبه، یکی از زنان فاضل نیشابوری و مورد عنایت خاص امام موسی کاظم (ع) در قرن دوم هجری بوده که اکنون بنای آرامگاهش در میدانی به نام همین بانو، در انتهای خیابان امام خمینی در غرب شهر نیشابور واقع شده است.

از تاریخ اولین بنا یا آرامگاه ساخته شده بر مزار بانو اطلاع دقیقی در دست نیست، ولی احتمال می رود پس از تجدید حیات شهر پس از زلزله ویرانگر سال ۸۰۸ ه.ق، بنای یادبود دیگری بر مزار بانو احداث گردیده و آن بنا نیز در طی سال های بعد بارها تعمیر و بازسازی شده است.

آخرین بنا، بنایی چهار گوش، مسقف و کوچک از خشت و گل بوده که در گوشه یک قبرستان قدیمی واقع و قدمتی حدود ۳۰۰ تا ۴۰۰ سال داشته است. در قسمت مرکزی آن بنا، یک سنگ لوح کوچک - که احتمالاً نام بانو بر آن حک بوده - و بر بالای آن یک دیوار عمودی سفید رنگ به شکل طاق نما وجود داشته است. آن بنای چهار گوش تا سال ۱۳۵۹ باقی بود تا این که بنایی دیگر بر مزار بانو شطیبه، در همان سال و به همت مرحوم حاج عباس ترقی و جمعی از خیرین منطقه و شهرستان ساخته شد. قبرستان قدیمی اطراف بقعه نیز در سال ۱۳۷۲ با اجرای طرح ساماندهی شهری در محله رسولی - سرآب کوشک - به یک فضای سبز عمومی یا میدان شهری تبدیل شد که با توجه به قرار گرفتن آرامگاه بانو در مرکز آن، به میدان بانو شطیبه معروف گردید.

هم اکنون (۱۳۸۷) بنای آرامگاه بانو شطیبه در حال بازسازی و تحول می باشد اما بنای پیش از بازسازی دارای پلان ۶ ضلعی با ۱۲ غرفه کوچک در طرفین بود و نمای جدید بنا به کلی با آن متفاوت خواهد بود.

The Previous Construction of lady Shatite Tomb

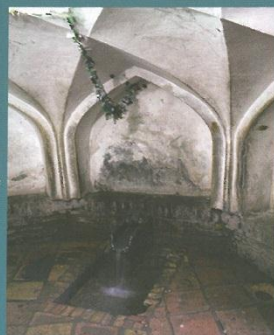

۱۳-۲- مجموعه تاریخی مذهبی قدمگاه رضوی

این مجموعه تاریخی مذهبی در ۲۴ کیلومتری شرق نیشابور در مسیر جاده ارتباطی به شهر مشهد مقدس واقع شده است. آثار و شواهد موجود از جمله بقعه قدمگاه رضوی، کاروانسرای شاه عباسی و برج و باروی نیمه ویران، حکایت از تاریخ کهن این شهر دارد. حمراء، سرخک، علی باب و اسپریس از نام های قدیمی این مکان است. امروزه شهر قدمگاه با جمعیتی بالغ بر ۴۰۰۰ نفر یکی از اولین شهرهای منطقه است که در ارتفاع ۱۳۶۰ متر بالاتر از سطح دریا قرار دارد. حضرت امام رضا (ع) به سال ۲۰۰ قمری به هنگام طی مسیر به جانب مرو، در این مکان با اجتماع پر شور مردم منطقه و نیشابور مواجه شدند و توقف کوتاه امام (ع) سبب ساخت بنای یادبودی گردید که در آن یک پارچه سنگ قرار دارد و بر روی آن اثر دو قدم بزرگ منسوب به جای پای امام (ع) علت وجه تسمیه قدمگاه رضوی قلمداد می گردد. از چگونگی بنای اولیه اطلاع دقیقی نیست لیکن بنای زیبای فعلی در قرن ۱۱ هجری ساخته شده است که به صورت هشت گوش دارای ایوان های بلند و طاق نماهای دو طبقه بوده و مزین به کاشی های خشت هفت رنگ و گچ بری هایی می باشد که در وسط باغ بزرگی قرار دارد. از کتیبه تاریخی بقعه قدمگاه چنین مستفاد می شود که بنا به امر شاه سلیمان صفوی به سال ۱۰۹۱ قمری ساخته شده و چهار ایوان بزرگ در جهات مختلف بنا و ازاره داخلی بقعه با کاشی های هشت گوش ممتاز پوشش یافته است کتیبه ای به خط ثلث باقی مانده که نویسنده آن العبد محمد حسین ثبت شده است. گنبد کاشیکاری شده قدمگاه شباهت کاملی به بنای معروف خواجه ربیع در مشهد دارد و چشمه جاری حضرتی از معجزات حضور مبارک حضرت ثامن الحجج (ع) که اکنون نیز به عنوان تبرک، کیمیای آرزومندان و زائران این مکان مقدس است.

A Flowing Spring,
the Miracle of
Imam Reza's Presence
in ghadamgah

The View of Ghadamgah Razavi in 1970

مجموعه باغ و فضای معماری قدیمگاه رضوی
در سال ۱۳۴۹ هجری شمسی

۲۶
96

